
ВОЕННА АКАДЕМИЯ „ГЕОРГИ СТОЙКОВ РАКОВСКИ”

РЕЦЕНЗИЯ

от доцент доктор **Павел Ангелов Ангелов**,
ръководител на катедра „Мениджмънт на сигурността и отбраната”
във факултет „Национална сигурност и отбрана” на Военна академия
„Г. С. Раковски”

на дисертационния труд на ас. **Георги Младенов Цветков**
на тема „**Формиране на отбранителната политика на Република**
България (1990 – 2010 г.)”,

представен за придобиване на образователната и научна степен
„доктор”

по научна специалност „Организация и управление извън сферата
на материалното производство (управление на сигурността
и отбраната)“,

с научен ръководител професор доктор **Тодор Тагарев**

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Дисертацията е посветена на актуален, недостатъчно изследван и съществен за нашата страна проблем на формирането на отбранителната политика на Република България (1990–2010). Дисертантът с основание твърди, че е необходимо опитът на България през последните поне 20 години за формиране и осъществяване на отбранителна политика да се изследва, за да не се повтарят допуснати вече грешки. Освен това периодът от 1990 до 2010 година е слабо изследван и претоварен със сантименти. Авторът си задава основни въпроси като: какво представлява отбранителната политика; какво означава и какви са показателите за установяване и измерване на успешна отбранителна политика; в резултат на какви взаимодействия на основни политически фактори е формирана и провеждана; досега отбранителната политика е била успешна или неуспешна и как се постига; какво взаимодействие на основни политически фактори е необходимо за успешна отбранителна политика.

Г. Цветков си поставя за постигане амбициозна, сложна съставна цел на изследването: „... да се изведат взаимодействията между основни политически фактори, които водят до формирането на успешна отбранителна политика, да се изследват основните механизми, които са довели до формирането на българската отбранителна политика през периода 1990-2010 г. и да бъдат предложени алтернативни реалистични варианти относно бъдещата отбранителна политика на България.“ Според него начинът за формиране на българската отбранителна политика за посочения период е основно причина за неуспешните управленски действия по съществена част от нейните компоненти. Предварително формулираната изследователска теза е: „За постигането на необходимия отбранителен потенциал при разумно изразходване на националните ресурси е необходимо да бъдат предложени нови, реалистични подходи при формиране на българската отбранителната политика.“ Целта се

преследва с решаването на три основни задачи: определяне и прецизиране на същността и обхвата на основните понятия, свързани с отбранителната политика; анализ на българската отбранителна политика за периода 1990-2010 г.; идентифициране на възможности за прилагане на нови подходи при формиране на успешна бъдеща българска отбранителна политика. Тези формулировки за цел и задачи на работата са ясни, логични и засягат основни проблемни аспекти на отбранителната политика на България.

Следователно научния проблем на дисертацията на Г. Цветков е актуален и значим и неговото разработване е съществено за теорията и практиката на отбранителната политика на Република България.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Обект на изследване на дисертацията е формирането на отбранителната политика на Република България. Дисертантът посочва изследователски подходи, методи и средства, които са съобразени със сложната комплексност на изследвания предмет: методите на анализ и синтез, изследване на документални източници, проектиране на реалистични модели за формиране на успешна бъдеща отбранителна политика на нашата страна, при съблюдаване на принципите на доброто управление и отчитане на характерните за България взаимодействия между основните ѝ политически фактори. От тях се извежда специфичен методичен апарат за емпирично изследване на предмета: „...взаимодействията между основните фактори, формиращи отбранителната политика на Република България.“

Изследването е поставено в рамката на четири основни допускания и ограничения: основателно ограничен двайсет годишен период; в огромна степен предопределеност на отбранителната политика от „...кардиналната промяна в посоката на действие на българските правителства след 1990г., в сравнение с тези преди тях“; в основната си част трансформацията на националната отбрана се основава на решения, които са взети в края на

първото десетилетие и началото на второто; „...Гражданско - военните отношения към настоящия момент до голяма степен се определят от решения взети още през 90-те години на XX век.“ Освен това авторът аргументирано изследва и подлага на моделиране краен брой основни фактори.

Дисертационния труд се състои от увод, три глави, общи изводи, библиография със 75 източника, които се съдържат в общо 258 страници.

В увода се предлагат обичайните заявления за основна цел, предмет, обект, изследователска теза, основни задачи, методология на изследването, както и очаквани резултати.

В първа глава (54 стр.) се решава първата изследователска задача като се извеждат работни определения на основните понятия, с които се оперира в разработката. Аргументира се необходимостта от анализ на отбранителната политика от поне три посоки: същност, предназначение и свързани понятия; обхват и компоненти; как да разбираме понятието „формиране на отбранителната политика“?

При изясняване на теоретичните основи на отбранителната политика и нейното формиране Г. Цветков приема две основни определения за политика: като посока на действие и като политическо взаимодействие между основните политически фактори, чрез който в крайна сметка се стига до тази посока. Тук авторът се спира на различни понятия: национална сигурност, отбрана, война, отбранителна политика, която той обобщава като „...политиката на държавата по отношение на използването на въоръжена сила за реализиране на националните интереси.“ В рамките на отбранителната политика той разграничава тясно свързани помежду си направления: прилагане на въоръжена сила и подготовка на въоръжена сила. Именно в подготовката се прилага отбранителния мениджмънт.

Докторантът представя обхвата и компонентите на отбранителната политика. Изяснява съдържанието на различни свързани понятия, като:

отбранителния мениджмънт, стратегическото насочване, планирането на силите, определяне на изискванията, развитието на въоръжените сили, управлението на ресурсите, програмиране, бюджетиране, отбранителна аквизиция, прилагане на въоръжена сила, решителен конфликт, перманентен конфликт. След това се насочва към анализ на формирането на отбранителна политика и в края на главата са изведени критерии за нейната успешност. Изводите по главата са логично следствие, като се акцентира на двата основни аспекта на формирането на отбранителна политика: институционално и политическо взаимодействие.

Втората глава на изследването (82 стр.) обхваща анализ на българската отбранителна политика през периода 1990-2010 г. Тук е включено представяне и анализ на състоянието на БНА през 1989 г. и отбранителната политика и мениджмънт и гражданско-военните отношения в началото на изследвания период. След това се анализират първите опити за отбранителна реформа („Действие първо: 1990-1997“). В обобщение Г. Цветков припомня едно твърдение на проф. Джефри Саймън от 1998 г.: „седем изгубени години“. Следващия период на анализ е от 1997 до 2004 г.: „Пътят към членството в НАТО“. След него е изследване на периода от 2004 до 2010 г., който авторът формулира в дисертацията като „частична интеграция.“ В обобщение докторантът аргументира твърденията си за характеристиката на отделните етапи като: „липса на воля и посока (1990-1997)“, „вътрешна съпротива (1997-2004)“, „има нещо нередно в отбранителния мениджмънт (2004-2010)“, „умора и загуба на интерес“ след 2010 г.

В Третата най-обширна глава (98 стр.) се изследва българската отбранителна политика през второто и третото десетилетие на XXI век. Авторът анализира състоянието на българските въоръжени сили в началото на посочения период и след това им прави сравнителна перспектива.

В резултат от направените сравнения и ресурсен анализ става ясно, че „... разходите за отбрана и належашото превъоръжаване, е невъзможно решаване на задачата в рамките на разполагаемия ресурс.“ Авторът изтъква различни хипотези за бъдещо използване на българските въоръжени сили, като акцентира върху мисия „Отбрана“ и „Експедиционни операции“. Освен това авторът посочва различни варианти за развитие на въоръжените сили на Република България, които отговарят на средата за сигурност и според него са реалистични. Основните параметри на четирите алтернативни варианти са: необходимост от реорганизация; равнище на финансиране; технологично равнище; спектър на способностите; начин на окомплектоване.

Дисертантът не пропуска да представи и изпълним вариант за възходящо развитие при запазено равнище на финансиране, основна реорганизация. Решението на такава задача е нетрадиционно, примерно свеждане на армията до 6-10 хил. души и отказ от флот и охрана на въздушното ни пространство от съседните страни-членки в коалиционната общност. Г. Цветков твърди, че намирането на работещо решение е възможно с преосмисляне на начина на осъществяване на отбранителна политика на Република България, „...т.е. чрез радикално изменение на модела на въоръжените сили.“ Този модел трябва да разреши три проблема: намаляване на разходите за личен състав, намаляване/преструктуриране на разходите за текуща издръжка и генериране на достатъчно финансови ресурси за инвестиции.

Освен това авторът не отминава и идеята за опълчение с максимална численост до 50 хиляди мъже и жени, чието предназначение е подготовка за действие при голяма регионална военна криза и подпомагане на гражданските власти при кризи от невоенен характер

В резултат от анализа са направени общи изводи за теоретичните основи на българската отбранителна политика през 1990-2010 г. и каква е

тя сега и през следващото десетилетие. Основните ѝ недостатъци според автора се състоят в следните липси: на стратегическа визия; на последователност, така че тази стратегическа визия да е устойчива във времето; на достатъчна реалистичност при целеполагането; на добре функционираща система за отбранителен мениджмънт, която да позволи целенасоченото и последователно прилагане на взетите на решения. Тук Г. Цветков ясно подчертава своята позиция на изследовател: посочените перспективи „... не са „идеални варианти“, т.е. авторът се е опитал да бъде воден не от собственото си разбиране за желано крайно състояние, а от реалистични варианти, които биха могли да бъдат приложени. Общото между всички тях е, че предполагат ревизия на следваната до момента програма за развитие, тъй като тя не позволява генерирането на достатъчен за жизнеността на системата инвестиционен ресурс.“

Този преглед на съдържанието на дисертацията показва, че като цяло в съдържателно и структурно отношение дисертационния труд свързва в подходящо логическо единство теоретичните и емпирични въпроси на проблематиката за формиране на отбранителната политика на Република България (1990-2010).

Изследването в дисертацията показва, че авторът демонстрира задълбочено познание на теорията, методологията и обществената практика за формиране на отбранителната политика у нас. При това той има смелост и проявява способност да концептуализира, да разбира, обяснява, тълкува теоретическите аспекти, като прави ресурсен анализ и предлага съвременни средства за подобряване на обществената практика за успешна отбранителна политика.

Кандидатът познава съществени национални и чужди литературни източници в областта на отбранителната политика. Насочва се към разширяване на традиционни схващания за нейната същност и съдържание в съвременни условия.

3. Характеристика на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд. Достоверност на материала

Резултатите от извършените изследвания в дисертационния труд се свеждат до доказване с нови средства на съществени и нови страни в съществуващи научни проблеми и теории. Тези приноси водят до полезно увеличаване на знанията в предметната научна област и представляват оригинално развитие на частни проблеми в даденото научно направление.

4. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Общо взето научният труд е посветен на актуален и слабо изследван теоретически, методически и практически въпрос, посветен на формирането и отбранителната политика на Република България през периода 1990-2010 г. Има балансиран теоретически, методически и емпиричен характер. Демонстрирана е широта на възгледите, задълбоченост и добросъвестност на изследването. Използван е разбираем стил на изложение. Приемам предложените приноси в тяхната същност, възможности, аргументация, приложно поле. Но тяхната формулировка е недостатъчно прецизна в научен стил и приемам за основни приноси на работа:

- 1) Доказано и уточнено е съдържанието, обхвата и компонентите на теоретичните основи на отбранителната политика.
- 2) Формулирани и изведени са основните фактори за формиране на националната отбранителна политика.
- 3) Предложени и уточнени са критерии за оценка на отбранителната политика.
- 4) Доказани и уточнени са факторите за формиране и съдържанието на решенията в отбранителната политика на Република България през периода 1990-2010 г.
- 5) Създадено и предложено за пръв път у нас е политическото

съдържание и условията за еволюцията на отбранителната политика на България след края на Студената война.

6) Формулирани и обосновани са основните предизвикателства пред бъдещата отбранителна политика на България по отношение на заплахите в средата за сигурност и вътрешните ограничения (политическа воля и ресурси).

7) Създадени и предложени са балансиращи между амбиции и ресурси в отговор на предизвикателствата на средата за сигурност варианти за развитие на въоръжените сили на Република България.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

Публикациите, които са свързани с дисертационния труд са 3 (три): два на български, публикуване от Асоциация „Дж.Маршал“, Security Focus and Security Setor Watch, Изд. 7, Бр. 18, Февруари 2011 и в „Планиране на гражданските ресурси за отбрана и развитие на отбранителните способности на страната, МО, 2014; и на английски - A Critical Analysis, в Conections, бр.13/2014. Публикациите, които са представени от автора, представляват отделни части от извършените изследвания в дисертационния труд. Също така те имат и отделна самостоятелна стойност и отразяват резултати, постигнати в дисертацията. Приемам и трите предложени от автора публикации по темата на дисертацията.

Нямам информация дали посочените публикации са цитирани от други автори.

С докторантът нямам съвместни публикации.

5. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

Считам, че литературната и информационната осведоменост на докторанта е много добра. За да постигне целта и задачите на изследването докторантът аналитично е работил върху многобройни и многообразни литературни източници, разкриващи съдържанието на основните схващания и възгледи за отбранителната политика; наясно е с основните

нормативни и други документи за сектора за сигурност и отбрана. От посочените общо 75 литературни и информационни източника 30 са на латиница (английски).

7. Оценка за автореферата

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и съдържа основните проблеми и пътищата за тяхното решаване, посочени в дисертационния труд. Той дава пълна представа за научната стойност и практическата приложимост на постигнатите резултати от дисертанта.

8. Критични бележки

Всеки автор има право както на своите постижения, така и на своите слабости. Към труда тук ще посоча следните бележки и препоръки:

- Прекомерен размер на разработката с признаци на излишно тегло в отделни елементи на съдържанието;
- Липса на достатъчна дълбочина на отбранителната политика в посока към интересите и потребностите за отбрана на обществото, като се остава на равнище „политическа воля“.

9. Лични впечатления и други въпроси, по които рецензентът счита, че следва да вземе отношение

Познавам ас. Георги Цветков от работата му във ВА „Г. С. Раковски“ като преподавател, но и преди това – като студент по национална сигурност. Той има висока теоретична и разностранна подготовка и се утвърди като авторитетен преподавател и експерт в областта на отбранителната политика и мениджмънта в сигурността и отбраната. Има изразена склонност за занимание с научноизследователска работа, като постига своите значими резултати с естествена интелигентност, изградени умения, работоспособност и трудолюбие.

10. Заключение

Предложеният дисертационен труд от ас. **Георги Младенов Цветков** на тема **„Формиране на отбранителната политика на**

Република България (1990 – 2010 г.)” има характер на завършено научно изследване и е в пълно съответствие с изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор” на Закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за неговото приложение. В дисертационния труд има важни научни и приложни резултати, които представляват принос за развитието на науката и практическото решаване на широк кръг въпроси, свързани с отбранителната политика и мениджмънта в сигурността и отбраната по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (управление на сигурността и отбраната)“.

11. Оценка на дисертационния труд

Оценката на дисертационния труд е положителна. Убедено предлагам на уважаемото жури да вземе решение за присъждане на ас. **Георги Младенов Цветков** на научната степен „доктор” по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (управление на сигурността и отбраната)“ за разработения от него дисертационен труд на тема **„Формиране на отбранителната политика на Република България (1990 – 2010 г.)”**.

14.08.2014 г.

София

РЕЦЕНЗЕНТ:

Доцент доктор Павел Ангелов